

Pensjoner utenfor folke-trygden stadig viktigere

Folketrygden er fortsatt ryggraden i det norske pensjonssystemet og pensjonsutbetalingene derfra er i stadig vekst. Likevel sank andelen av alderspensjonistenes bruttoinntekt som kom fra folketrygden fra 72 til 65 prosent i perioden 1986 til 1991. Samtidig har pensjoner utenom folketrygden og kapitalinntekter blitt viktigere for pensjonistenes økonomi.

Terje Erstad

Dagens pensjonssystem - ikke bare folketrygd

Det norske pensjonssystemet i dag er sammensatt av en rekke ordninger. De strekker seg fra folketrygden, via tjenestepensjonene, førtidspensjonsordningen Avtalefestet pensjon (AFP) og yrkestrygdene, til private og kollektive ordninger i forsikring samt private pensjonskasser. I tillegg kommer private ordninger som ikke er fondsbasert, f.eks. pensjonsutbetalinger over bedriftenes driftsbudsjetter. Tallene som gis i artikkelen omfatter ikke det siste og ikke AFP-ordningen.

Pensjonsordningene utenfor folketrygden er ordninger i regi av stat, kommuner, arbeidsgivere/bedrifter, fagbevegelse, organisasjoner eller forsikringsselskaper. Disse har i samarbeid, eller hver for seg, etablert pensjoner basert på rettigheter eller behov. Pensjonsrettighetene kan være knyttet til et ansettelsesforhold, yrke eller organisasjonstilhørighet. De kan også være kontrakter/poliser tegnet på kollektiv eller individuell basis.

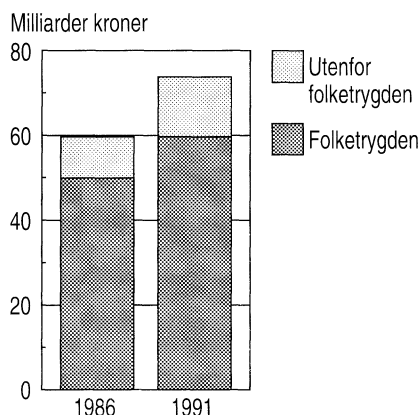
Folketrygden har vært, og er fortsatt, vår viktigste pensjonsordning. Alle bosatte i Norge kommer inn under folketrygden og har, gitt at de oppfyller visse kriterier, rett til alders-, uføre eller etterlattepensjon derfra. Men som pensjonist kan man motta pensjon fra flere typer pensjonsordninger samtidig, f.eks. både tjenestepensjon og folketrygd. Får man pensjonsutbetalinger fra private pensjonsordninger, så skjer det uavhengig av folketrygden. Ved beregning av tjenestepensjonene i offentlig sektor, skjer det imidlertid en lovpålagt samordning med folketrygden. Ved beregning av samlet pensjon innebærer dette enkelt sagt at tjenestepensjonen, og eventuelt andre samordningspliktige ytelser, blir redusert etter bestemte regler, mens beløpet fra folketrygden utbetales i sin helhet.

Summen blir samlet pensjon pensjonisten får utbetalt (før skatt).

Pensjonsutbetalingene utenfor folketrygden øker mest

Tall fra Rikstrygdeverket og fra pensjonsinstitusjonene utenfor folketrygden viser at pensjonsutbetalingene har vokst både innenfor og utenfor folketrygden.

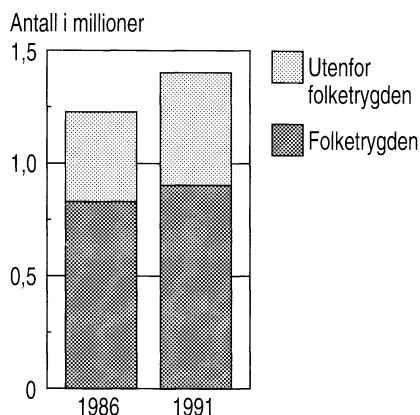
Figur 1: Utbetalt pensjon fra folketrygden og pensjonsinstitusjoner utenfor folketrygden. Faste priser (1991-kroner). 1986 og 1991. Milliarder kroner

Kilde: Årsberetninger og statistikk fra pensjonsordninger utenfor folketrygden og trygdestatistisk årbok

Pensjonsutbetalingene over folketrygden har vært i stadig vekst. Fra 1986 til 1991 økte folketrygdens pensjonsutbetalinger med rundt 20 prosent i faste priser (1991-kroner) til rundt 60 milliarder kroner. Veksten i pensjonsutbetalinger fra pensjonsordninger utenfor folketrygden var imidlertid større. Tall fra pensjonsinstitusjonene viser en vekst i faste priser på omtrent 44 prosent i perioden, til ca. 14 milliarder kroner i 1991 (ekskl. bedrifters utbetaling over driften).

Figur 2: Antall pensjoner i folketrygden og i pensjonsinstitusjoner utenfor folketrygden. 1986 og 1991

Kilde: Årsberetninger og statistikk fra pensjonsordninger utenfor folketrygden og trygdestatistisk årbok

Veksten i utbetalingene fra folketrygden må ses i sammenheng med økningen i antall folketrygdpensjonister fra 1986 til 1991 på 9 prosent, til ca. 900 000, og en høyere andel pensjonister med opparbeidet tilleggspensjon. Antall pensjoner i pensjonsordninger utenfor folketrygden økte samlet med ca. 26 prosent i perioden, til ca. 500 000 i 1991. Siden samme individ kan ha flere pensjoner utenfor folketrygden, vil antallet personer være lavere enn dette tallet.

Alderspensjon dominerer

Blant pensjonstypene, både i og utenfor folketrygden, dominerer alderspensjon både i antall og målt i pensjonsutbetalinger. Alderspensionistene i folketrygden utgjorde f.eks. ca. 68 prosent av alle pensjonister der og mottok omtrent 67 prosent av samlet pensjonsutbetaling i 1991. Statistikk fra pensjonsordninger utenfor folketrygden indikerer at alderspensjonistenes andel av samlet utbetalt pensjon var omtrent på samme nivå. Alderspensionistenes andel av totalt antall pensjonister i disse ordningene lå imidlertid noe lavere enn i

folketrygden. Alderspensionistene stod også for vel halvparten av veksten i antall pensjonister og ca. 63 prosent av veksten i utbetalt pensjon i folketrygden (i faste priser) fra 1986 til 1991.

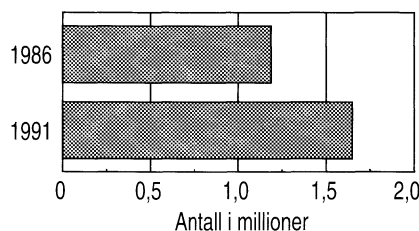
En av to pensjonister har pensjon utenfor folketrygden

I 1986 mottok hver tredje alderspensjonist i folketrygden også ytelser fra pensjonsordninger utenfor folketrygden. Andelen som mottok pensjon i andre typer pensjonsordninger, var i 1991 økt til nesten halvparten.

Flere med pensjon utenfor folketrygden i framtiden?

En fortsatt høy andel eldre i befolkningen og en økning i andelen pensjonister med tilleggspensjon, peker mot vekst i folketrygdens utgifter også i årene som kommer. Men siden dagens medlemmer blir morgendagens pensjonister, vil ventelig flere også motta pensjon fra pensjonsordninger utenfor folketrygden i framtiden.

Figur 3: Antall medlemskap i pensjonsordninger utenfor folketrygden. 1986 og 1991

Kilde: Årsberetninger og statistikk fra pensjonsordninger utenfor folketrygden

Tall fra disse pensjonsinstitusjonene viser nemlig en vekst i antall medlemskap fra ca. 1,2 mill. i 1986 til ca. 1,6 mill. i 1991 (samme person kan ha flere medlemskap/poliser). Dette var en økning på 39 prosent. En kan derfor også forvente en økning i sam-

let pensjonsutbetaling fra pensjonsordninger utenfor folketrygden i årene som kommer.

Folketrygdens inntektsmessige betydning redusert

Hvilken betydning har så pensjonistenes for pensjonistenes bruttoinntekt?

Tabell 1: Gjennomsnittlig inntekt fra folketrygden og utenom folketrygden for alderspensjonister. 1986 og 1991. Beløp i faste priser (1991-kroner) og prosent

	1986		1991	
	Gj. snitt	Prosent	Gj. snitt	Prosent
Bruttoinntekt ¹	91 600	100	103 500	100
Inntekt fra folketrygden	65 900	72	67 200	65
Inntekt utenom folketrygden	25 700	28	36 300	35

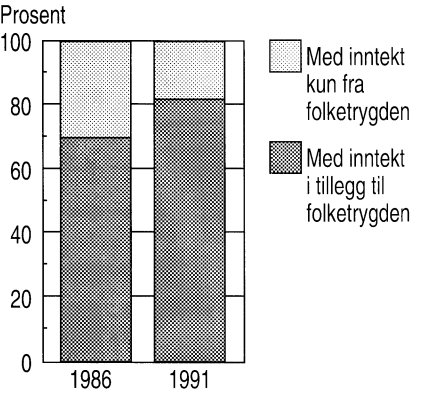
¹ Sum bruttoinntekt + skattefritt utbytte av aksjer iflg. selvangivelsen

Kilde: Inntekts- og formuesundersøkelsen for personer og husholdninger (utvalg)

Når det gjelder folketrygden viser inntektsstatistikken at den fortsatt er alderspensjonistenes klart viktigste inntektskilde. Men folketrygdens inntektsmessige betydning er redusert, samtidig som tilleggssinntektene er blitt viktigere for pensjonistenes inntektsnivå. Tilleggssinntekter vil her si tjenestepensjon o.l., kapitalinntekt, lønnsinntekt og næringsinntekt.

Utviklingen illustreres ved at folketrygdens andel av alderspensjonistenes gjennomsnittlige bruttoinntekt gikk ned fra 72 prosent i 1986 til 65 prosent i 1991.

Figur 4 : Andel alderspensjonister med inntekt kun fra folketrygden og andel med inntekt i tillegg til folketrygden, 1986 og 1991

Kilde: Inntekts- og formuesundersøkelsen for personer og husholdninger (utvalg)

Tjenestepensjon, livrenter og ytelser fra egen pensjonsforsikring doblet sin andel av bruttoinntekt

Økningen i pensjonistenes tilleggsinntekter har sammenheng med at flere enn før har inntekter i tillegg til folketrygden.

I 1986 hadde omtrent 30 prosent av alderspensjonistene folketrygden som eneste inntektskilde. I 1991 hadde andelen uten noen tilleggsinntekter sunket til 18 prosent.

Kapitalinntekter var største tilleggsinntekt for alderspensjonistene i 1991 og var i gjennomsnitt på 17 400 kroner. Målt i faste priser var dette en

Tabell 2: Gjennomsnittlig inntekt utenom folketrygden, etter inntektsart for alderspensjonister, 1986 og 1991. Beløp i faste priser (1991-kroner)

	1986	1991
Lønn	5 200	3 600
Tjenestepensjon o.l.	7 500	16 300
Næringsinntekt	2 000	2 400
Kapitalinntekt mv.	13 600	17 400

Kilde: Inntekts- og formuesundersøkelsen for personer og husholdninger (utvalg)

økning på 28 prosent i forhold til 1986. Så vokste også andelen pensjonister, som f.eks. hadde renter av bankinnskudd, fra 60 til 87 prosent i løpet av samme tidsrom.

Den inntektsart som økte mest for alderspensjonistene i perioden, var imidlertid tjenestepensjon, livrenter og ytelser fra egen pensjonsforsikring (heretter kalt "tjenestepensjon o.l."). For alderspensjonistene økte denne ytelsen med 117 prosent i faste priser - det vil si fra i gjennomsnitt 7 500 kroner i 1986 til 16 300 kroner i 1991. Tjenestepensjon o.l. sin andel av alderspensjonistenes bruttoinntekt ble doblet i samme tidsrom, fra 8 til 16 prosent. Også her var det en vekst i andelen pensjonister med denne type ytelser. Mens en tredjepart av alderspensjonistene hadde tjenestepensjon o.l. i 1986, hadde halvparten det i 1991.

Mye tyder på at vi kan forvente en fortsatt vekst i ytelser fra tjenestepensjon o.l. i årene som kommer. Inntektsstatistikken viser nemlig at andelen av befolkningen 17 år og over som betalte inn premie til privat og offentlig pensjonsordning i arbeidsforhold i 1991, var kommet opp i 22 prosent. Andelen som betalte inn premie til egen pensjonsforsikring, økte fra 6 til 9 prosent fra 1986 til 1991.

Betydelige inntektsforskjeller mellom pensjonister med og uten tjenestepensjon o.l.

Den inntektsmessige betydning av ytelser fra pensjonsordninger utenfor folketrygden kommer klart fram hvis man sammenligner inntektsforholdene til alderspensjonister som har slike ytelser, med de som ikke har.

Gjennomsnittlig bruttoinntekt for alle alderspensjonister i 1991 var 103 500 kroner. Inntekten til alderspensjonister som fikk ytelser fra tjenestepensjon, livrenter eller ytelser fra egen pensjonsforsikring var på 132 900 kroner, mot 76 600 kroner for de uten slik inntekt. Den gjennomsnittlige bruttoinntekten til pensjonister med tjenestepensjon o.l. var dermed 73 prosent høyere enn inntekten til de uten.

Høy folketrygd og høye tilleggsinntekter attpå

At gruppen pensjonister med tjenestepensjon o.l. har høyest gjennomsnittlig bruttoinntekt, kan ikke bare tilskrives disse ytelsene. Inntektsforskjellen mellom pensjonister med og pensjonister uten tjenestepensjon o.l. forsterkes ved at de første også har høyest gjennomsnittlig ytelse fra folketrygden. Dette har trolig sammenheng med at flere i den gruppen har vært yrkesaktive og dermed har rett til tilleggspensjon. Dessuten scorer

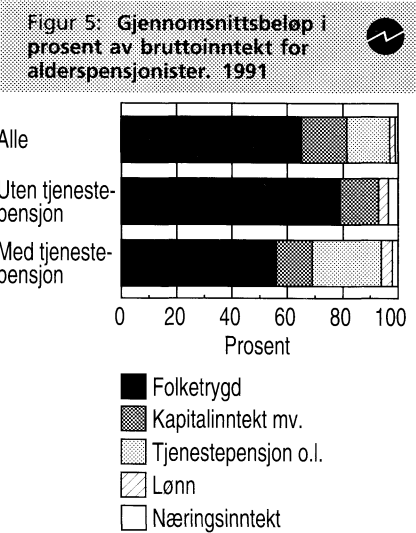
Tabell 3: Gjennomsnittlig inntekt etter inntektsart for alderspensjonister og i prosent av bruttoinntekt, 1991

	Alle alderspensj.		Alderspensj. uten tj.pensjon		Alderspensj. med tj.pensjon	
	Gj.snitt	Prosent	Gj.snitt	Prosent	Gj.snitt	Prosent
Bruttoinntekt	103 500	100	76 600	100	132 900	100
Lønn	3 600	3	2 600	3	4 700	4
Tjenestepensjon o.l.	16 300	16	-	-	34 100	26
Folketrygd	67 200	65	60 600	79	74 400	56
Næringsinntekt	2 400	2	2 300	3	2 400	2
Kapitalinntekt mv.	17 400	17	11 100	14	17 300	13

Kilde: Inntekts- og formuesundersøkelsen for personer og husholdninger (utvalg)

14

pensjonister med tjenstepensjon o.l. også høyere på de andre typene tilleggssinntekter. Inntektsstatistikken viser høyere gjennomsnittlig lønns-, nærings- og kapitalinntekter for disse alderspensjonistene enn for de uten tjenstepensjon o.l..

Kilde: Inntekts- og formuesundersøkelsen for personer og husholdninger (utvalg)

Små variasjoner i inntektsstruktur mellom alderspensjonister med og uten tjenstepensjon o.l.

Ser man på pensjonistinntektenes prosentvise fordeling på ulike inntektsarter i de to gruppene, er den nokså lik, bortsett fra folketrygdytel-sene.

Folketrygdens andel av gjennomsnittlig bruttoinntekt i 1991 utgjorde ikke mer enn drøyt halvparten for alderspensjonister med tjenstepensjon o.l.. For alderspensjonister uten tjenstepensjon o.l. utgjorde folketrygdytel-sene fire femtedeler av bruttoinntek-ten. For de andre inntektsartene var det små forskjeller mellom pensjo-nistgruppene.

Viktigheten av tjenstepensjon o.l. for pensjonistenes inntektsnivå illustreres

Tabell 4: Andel alderspensjonister i ulike inntektstrinn. Prosent. 1991

Bruttoinntekt	Alle alderspensj.	Alderspensj. uten tj.pensjon	Alderspensj. med tj.pensjon
I alt	100,0	100,0	100,0
- 49 999	11,5	21,3	0,9
50 000 - 99 999	51,0	61,7	39,4
100 000 - 149 999	21,3	11,2	32,3
150 000 - 199 999	9,1	3,1	15,5
200 000 -	7,1	2,7	11,9

Kilde: Inntekts- og formuesundersøkelsen for personer og husholdninger (utvalg)

også av at slike ytelser utgjorde mer enn en fjerdedel av bruttoinntekten til pensjonister med denne type inn-tekst.

Ulikhet også i pensjonistenes fordeling på ulike inntektstrinn

I 1991 hadde 60 prosent av alle per-soner 17 år og over en bruttoinntekt større eller lik 100 000 kroner.

Alderspensjonistenes fordeling på uli-ke inntektstrinn viser at kun 38 pro-sent av dem var over dette nivået. Kun 16 prosent hadde en bruttoinn-tekst på 150 000 eller mer.

Inntektsforskjellen innad i pensjonist-gruppen mellom de med og de uten tjenstepensjon o.l. kommer også ty-delig fram her og forskjellene i pen-sjonistenes fordeling på ulike inn-tekststrinn er markerte. Mens 60 pro-sent av alderspensjonister med tje-nestepensjon hadde en bruttoinntekt på 100 000 og mer i 1991, hadde kun 17 prosent av pensjonistene uten slike ytelser det samme.

Bedre inntektsutvikling for pensjonister med tjenstepensjon o.l.

Tilleggssinntekter i form av tjeneste-pensjon o.l. er også viktig for pensjo-nistenes inntektsutvikling. Sammen-ligner en alderspensjonister med og alderspensjonister uten tjenstepen-sjon o.l., har de innbyrdes hatt en

helt ulik inntektsutvikling i perioden. Målt i faste priser viste gjennomsnittlig bruttoinntekt for alderspensjonis-ter med tjenstepensjon o.l. en øk-ning på 13 prosent, mens bruttoinn-tekten til alderspensjonister uten slike ytelser sank med 4 prosent fra 1986 til 1991.

Litteratur

Epland, Jon (1992): Pensjonisters inntekter, *Samfunnsspeilet* nr. 3, 1992, Statistisk sentralbyrå.

Hippe, Jon M. og Axel W. Pedersen (1988): *For lang og tro tjeneste?* FAFO-Rapp. Nr. 084.

NOU 1994: 6; *Private pensjons-ordninger*.

Sparby, Grethe (1989): Inntekts- og formuesundersøkelsen 1986. Dokumentasjon.

Statistisk sentralbyrå (1993): *Ukens statistikk*, nr. 50, 1993.

Trygdestatistisk årbok 1988 og 1992, Rikstrygdeverket.

Årsberetninger og statistikk fra pensjons-institusjoner utenfor folketrygden.

Terje Erstad er førstekonsulent i Statistisk sentralbyrå, Seksjon for inntekts- og lønnsstatistikk.